

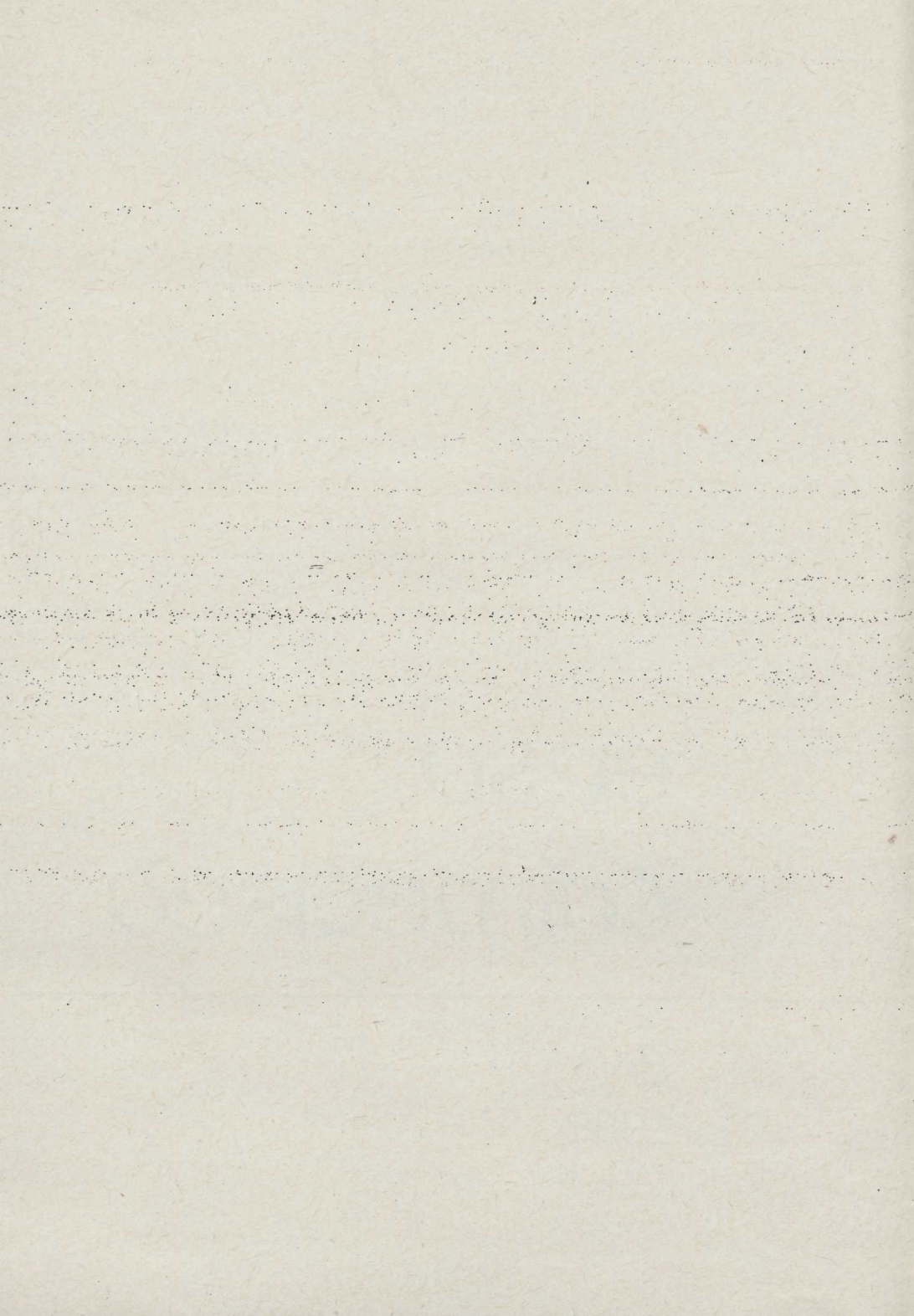
ERSP COIMECISEO

3

1989

TALLINN

ERSP TOIMETISED

3

1989

ERSP dokumendid ja materjalid
jaanuar - märts 1989

S i s u

ERSP Memorandum Europarlamendile	2
Kiri Eesti Olümpiakongressile	4
ERSP seisukoht NSVL Ülemnõukogu valimiste suhtes	5
ERSP deklaratsioon riigipühadest	6
ERSP läkitus sõltumatutele rühmitustele, valitsusorganisatsioonidele ning eraisikutele NSV Liidus ja kogu maailmas	7
ERSP seisukoht Eesti Vabariigi lipu kasutamise kohta	9
Teadaanne	10
Tunne Kelami kõne 24. II 1989 "Estonia" kontserdisaalis	11
Telegramm ÜRO inimõiguste komisjonile	17
EKL, EMS ja ERSP Deklaratsioon Eesti Vabariigi 71. aastapäevaks	18
EKL, EMS ja ERSP pöördumine Eesti Vabariigi kodanike poole	19
Eesti kodanike komiteede moodustamisest	20

*

Euroopa Parlamendi President
Lord Plumb of Colleshill

Euroopa Parlamendi Balti Intergrupi esimees
Dr. Hans-Joachim Seeler

European Parliament
Centre Européen
Plateau de Kirchberg
BP 2929 Luxembourg

MEMORANDUM

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei avaldab Euroopa Parlamendile tänu Baltikumi rahvaste ebanormaalse seisundi tõstatamise eest (eriti 1983. a. resolutsioonis), samuti selle eest, et Euroopa Ühenduse liikmesmaad on jätkuvalt keeldunud tunnustamast Eesti, Läti ja Leedu ebaseaduslikku okupeerimist ja annekteerimist NSV Liidu poolt 1940. a. Geoses-Euroopa Parlamendi uue, Balti riike puudutava resolutsiooniprojektiga juhime siiski tähelepanu asjaolule, et jaanuari algul 1989 Eestit külastanud Balti Intergrupi peasekretär hr. Algis Klimaitis esitas Eesti ajakirjanduses (ajaleht "Sirp ja Vasar", 6. jaan.) seisukohti, mis tekitavad küsimusi Euroopa Parlamendi liikmete eesmärkide suhtes. Nimelt pidas hr. Klimaitis võimalikuks ja soovitavaks Balti rahvaste suveräänsuse taastamist ilma nende lahkamiseta NSV Liidu koosseisust.

Selline viis Balti probleemi lahendamiseks oleks absurdne rahvusvahelise õiguse seisukohast ning hukatuslik eestlaste, lätlaste ja leedulaste tulevikuväljavaadetele. Rahvusvahelise avalikkuse jaoks on endastmõistetav, et enne, kui on võimalik tõsiselt kõnelda näiteks Namiibia suveräänsusest, tuleb välismaised väed sellelt territooriumilt evakueerida. Sama põhimõte kehtib ka Balti riikide osas: nende suveräänsuse mis tahes aspekti taastamise eeltingimuseks on Nõukogude okupatsioonivägede väljaviimine, millega peaks kaashema kurikuulsä Molotov-Ribbentropi pakti denonsseerimine ja hukkamõistmine Moskva valitsuse poolt.

Loote, et Euroopa Parlamendis esindatud riigid omistavad eelseisvatel relvastuse vastastikuse vähendamise läbirääkimistel vajalikku tähelepanu Balti riikide demilitariseerimise küsimusele. Alles pärast Nõukogude relvajõudude lahkimist Balti riikide territooriumilt ning seal asuva Moskva repressiooniaparadi likvideerimist saavad kujuneda tingimused kõnealuste rahvaste vabaks ja usaldusväärseks tahteavalduseks.

Praeguste tingimuste jätkudes võivad Balti riikides tegutse-

vate Rahvarinnete juhtkondade taotlused kohaliku autonoomia mõningase laiendamise suunas (paralleelselt Moskva ülemvõimu säilitamisega) kujuneda Nõukogude okupatsiooni legaliseerimise vormiks. See oleks teravas vastuolus 1988. a. Eestis, Lätis ja Leedus toimunud ajaloo avalikustamisega, mis paljastas väljaspool igasugust kahtlust 1940. a. kehtestatud režiimi kuritegeliku ja ebaseadusliku olemuse.

Meil on juriidiline ja moraalne alus oodata, et Balti riigid, kes kahe maailmasõja vahelisel ajal leidsid tunnustust Euroopa riikidepõhise lugupeetud liikmetena, on õigustatud täastama oma suveräänsust mitte madalamal tasemel kui Namiibia või Palestiina rahvas.

Tallinnas, 11. jaan. 1989. a.

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei juhatus

Lisa:

ERSF Memorandum ÜRO peasekretärile ja 26 liikmesriigile 17. septembrist 1988. a.

Eesti Olümpiakongressile

Eestile on vaja oma olümpiakomiteed. Kui me tahame, et Eesti esineks jälle olümpiamängudel oma võistkonnaga, on seda ilmingimata vaja. Praegu on võimalik olümpiakomiteed luua ja see võimalus tuleb ära kasutada. Edasilükkamine võib muutuda lüüasaamiseks.

Mis sellest, et NSVL Olümpiakomitee takistab praegu Eesti olümpialiikumise osalemist Rahvusvahelises Olümpiakomitees. Tänaused poliitilised olukorrad võivad muutuda ja nende muutumisele saame me ise kaasa aidata. Selleks on vaja meie kindlat tahet ja tegetsemist.

Eesti olümpiakomitee saab olla ainult omaalgatuslik ühiskondlik organisatsioon, mille taastamist pole õigust takistada ei NSVL Olümpiakomiteel ega teistel riiklikel organisatsioonidel. Seda enam, et Eesti okupeerimisel NSVL poolt 1940. a. lõpetasid okupatsioonivõimud Eesti Olümpia Komitee tegevuse vägivaldselt. ROK leppis "poliitilise reaalsusega", kuid ta pole Eesti Olümpia Komitee laialisaatmist sanktsioneerinud.

Oma õiguste taastamise kõrval peaks Eesti olümpiakomitee hakkama tegelema Eesti võistkonna ettevalmistamisega Barcelona olümpiamängudeks. Selleks on vaja potentsiaalsetele olümpialastele korraldada rahvusvahelisi võistlusi ja muretseda kaasaegse tasemega varustus.

Loodame, et ENSV võimud ei hakka Eesti olümpialiikumisele takistusi tegema. Olümpiakangelaste vastuvõtmisel on ENSV juhid näidanud suurt huvi Eesti spordi vastu. Eesti olümpiakomitee toetamisega on neil võimalus näidata, et see huvi polenud ainult propagandistlik võte.

Soovime Eesti olümpialiikumisele kindlameelset pealhakkamist ja Eesti võistkonna jõudmist olümpiale!

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei juhatus

11. jaanuaril 1989

ERSP seisukoht
NSV LIIDU ÜLEMNÕUKOGU VALIMISTE SUHTES

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei ei tunnista Eesti Vabariigi okupeerimist ja annekteerimist NSVL poolt 1940. a. ega saa leppida annekteerimise tagajärjel kehtestatud sõltuvusega Moskvast.

Kuna: ERSP

- nõuab Tartu rahulepingust kinnipidamist,
- loeb kuritegelikuks Molotov-Ribbentropi pakti, mis asetab Eesti Moskva mõjusfääri,
- nõuab iseseisva Eesti Vabariigi õiguste taastamist, siis pole mõeldav, et me ise seame Eesti NSVL mõjusfääri ja takistame NSV Liidul Tartu rahulepingu täitmist.

Me ei saa end siduda meid okupeerinud ja annekteerinud suurriigi külge, osaledes selle suurriigi esinduskogu valimistel.

Lisaks juhib ERSP tähelepanu asjaolule, et NSVL Ülemnõukogu valimised on sügavalt ebademokraatlikud:

- valimissüsteem on kaudne, kuid tänapäeval ei kasuta ükski tsiviliseeritud riik rahvaesinduskogu valimistel kaudset süsteemi;
- valitsev Kommunistlik Partei ja mitmed temale alluvad organisatsioonid määravad osa saadikuid valimistest mõõda minnes;
- nihästi saadikukandidaatide ülesseadmine kui ka nende edasine selekteerimine ja kinnitamine on võimude kontrolli all;
- sõltumatud parteid ja rühmitused on jätud ilma võimalusest võistelda Kommunistliku Parteiiga võrdväärset alusel.

Seepärast boikoteerib Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei NSV Liidu Ülemnõukogu valimisi ja kutsub boikotiga ühinema kõiki, kes ei lepi imperialistliku anastuspoliitikaga ja valimisdemokraatia puudumisega.

ERSP Volikogu

Tartu, 21. jaanuar 1989

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei
d e k l a r a t s i o o n
riigipõhadest

Eesti riikliku iseseisvuse taastamine
kui eesti rahva püsimaajäämise tähtsaim tingimus
on saanud eestlaste enamiku varjamatuks sihiks ja elukõsimuseks.

Eesti Vabariik kui iseseisev rahvusvabariik
on jäänud meie rahva majandusliku, poliitilise ja kultuurilise
sõltumatuse kehtastuseks.

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei kutsub
eesti rahvast, praegusi ametivõime ja liikumisi
toetama ettepanekut

KUULUTADA EESTI VABARIIGI VALJAKUULUTAMISE PAEV
- 24. VEEBRUAR -
EESTIS RIIGIPÕHAKS

ERSP tekitab samuti Eesti Muinsuskaitse Seltsi Volikogu
14. novembri 1988 otsust, millega tehti ettepanek
kuulutada riigipõhadeks Eestis

JÕULUD (25. ja 26. detsember)

VÕIDUPÕHA (23. juuni)

JAANIPAEV (24. juuni)

ERSP Volikogu

Tartu, 21. jaanuar 1989

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei

L ä k i t u s

sõltumatutele rühmitustele,
valitsusorganisatsioonidele
ning eraisikutele
Nõukogude Liidus
ja kogu maailmas

Inimväärikuse austamine ja elementaarne humanism pole abstraktsed tõesed. Nende tõdede ignoreerimine kriisiolukorda sattunud valitsuste poolt on just viimasel ajal ilmekalt demonstreerinud, et igasugune vägivald on perspektiivitu, veel enam - vägivald on hukutav toime mitte üksnes alluvate, vaid ka allutajate eneste suhtes. Karistusaktsioonid; eri- ja sõjaseisukorra kehtestamine rahu ajal oma alamate suhtes tähistavad reeglina valitseva režiimi agooniat. Seaduslikkusest lahtitulemine, võimust kinnihoidmine repressioonide abil viib alati vastupidisele tulemusele, ja seda kiiremini, mida kõõnilisem ning avalikum on vägivald kasutamine.

Armeenia maavärisemine tekitas omapärase administratiivse halvatus. Kolme esimese ööpäeva jooksul, kui ametlikud võimud faktiliselt olid võimetud midagi juhtima, suutis "Karabahhi" komitee osutada kannatanutele aktiivset, reaalselt abi, organisatsioonides (Aserbaidžaanis põgenike fondi kaudu) toiduainete ja riidevarustuse jagamist, luues arstibrigaade jne. Ent "Karabahhi" komitee autoriteedi kasv rahva silmis kutsus esile võimude kahetsusväärsest tuttava reaktsiooni - algasid arreteerimised ja repressioonid, mis paistsid silma erilise kõõnilisusega: repressioonide läbiviimise päevaks valiti 10. detsember - rahvusvaheline Inimõiguste päev, mis lisaks sellele oli NSV Liidus kuulutatud Armeenia maavärisemise ohvrite leinapäevaks!

Võimude suutmatus end "Karabahhi" komiteele moraalselt või intellektuaalselt vastandada tõukas neid ka pretseedenditule, viimati Stalini ajal rakendatud karistusoperatsioonile: arreteeriti Armeenia NSV Ülemnõukogu saadikud Stamboltsjan ja Manutšarjan, kes samuti kuulusid "Karabahhi" komitee liikmete hulka.

Kõik see kokku on NSV Liidu riikliku poliitika jätkuva totalitaarsuse ähvardav sündroom. Hirm ja vihkamine, mis halvab võimumehi rahva tahte avalduste puhul, osutusid tugevamaks kui arukas, reaalne mõtlemine, dletades vajaduse näidata tagasihoidlikult-mõistvat nägu üldrahvaliku tragöödia päevil. Vääritud katse kasutada katastroofilist olukorda, rahva austuse võitnud ühiskondliku organisatsiooni kõrvaldamine, repressioonid kompartei kitsalt poliitiliste eesmärkide prestiiži säilitamise huvides ei saa ühiskonda petta. Püüd lahendada probleemid autoritaarselt ja ainult Moskvas, rahva arvamuse kangekaelne ignoreerimine (ja mitte üksnes armeenia rahva arvamuse, vaid iga

teise rahva arvamuse ja tahte ignoreerimine koos järjekordse rahva vastu suunatud tankidessandi "õigusega") - kogu see äärmiselt kühniline reaalsus demonstreerib kogu maailmale, mida tähendavad tegelikkuses nõud juba kaheksakümnendasse aastakümnesse jõudnud režiimi uuenduskatsed. Üleskutsed "uuele mõtlemisele kogu maailma jaoks", mida ei kinnita täielik ja tingimustetu loobumine sisepoliitilistest totalitaarsetest võtetest, ei saa ega või olla aluseks usalduslike suhete rajamisel Kremli praeguse ametliku suuna poliitikaga.

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei kutsub kõiki, kellele on kallid humanismi, vabaduse ja demokraatia kõrged ideaalid, dhinema meiega järgmistes nõudmistes:

1. Viivitamatult lõpetada sõjaseisukord Armeenias, et maksimaalse efektiivsusega likvideerida 1988.a. 7. dets. katastroofi tagajärjed ja vältida võimalikke komplikatsioone, mis ähvardavad elanikkonda katastroofi kordumisel komandanditunni tingimustes.

2. Anda armeenia rahvale võimalus viia ellu oma tahet, kusjuures otsuste vastuvõtmist ja elluviimist ei tohi metropoli poolt kuidagi takistada.

3. Lõpetada armeenia rahva sõjaväeline allasurumine ja politseirepressioonid, viivitamatult vabastada Armeenias kõik isikud, kes on arreteeritud ühiskondlik-poliitilise tegevuse pärast, esmajoones "Karabahhi" komitee liikmed.

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei

26. jaanuar 1989. a.

ERSP Jõhvi piirkonna
seisukoht
Eesti Vabariigi lipu kasutamise kohta

Eesti Vabariigi ajal (20. I 1923. a.) riigilipuks kuulutatud sini-must-valge lipp oli ja on sõltumatu riigi lipp. Sellest ajast alates on see vaba rahva ja vaba riigi sümboliks, mida ei ole suutnud rahva südamest välja rebida ja jalge alla tallata ei Saksa Riigi ega Nõukogude Liidu okupandid. Loodame, et seda ei suuda ka tänaste kommunistide kavalad käigud.

See lipp oli, on ja jääb vaba rahva sümboliks!

Ei ole mõeldav, et see sümbol lehviks okupeeritud maal kõrvuti okupatsioonivahitsuse imperialistliku lipuga. Seda võib käsitleda kui pühaduse teotamist, järjekordset rahva petmist, meie rahva eetiliste tõekspidamiste eiramist. Demokraatlike mõistete ja sümboolika kasutamine ikestatud Eestis on alatu.

Eesti Vabariigi lipp ei tohi lehvida Toompeal enne, kui on taastatud 1917. aasta 26. novembril sündinud ja 1918. aasta 24. veebruari manifestiga kinnitatud, end kahekümneaastase olemasoluga tõestanud ja rahvusvaheliselt tunnustatud demokraatliku, sõltumatu Eesti Vabariigi õigused.

Jõhvi, 8. veebruar 1989

Ka ERSP Volikogu ja kõik piirkonnad on seisukohal, et sini-must-valge lipp kui Eesti Vabariigi lipp tuleb Pika Hermannini torni heisata alles siis, kui on lõpetatud okupatsioon ja taastatud iseseisev Eesti Vabariik.

Lipp heisati torni 24. veebruaril 1989. Vaatamata sellele, et ERSP oli selle vastu, ei kavatse ta ometi seda lippu eirata. Sini-must-valge lipp lehvib Toompeal siiski ainult nende jõudude toetuseks, kelle sihiks on iseseisva Eesti Vabariigi taastamine.

T E A D A A N N E

Ühiskondlike liikumiste ja organisatsioonide ühise korraldustoimkonna poolt kavandatud Eesti Vabariigi 71. aastapäeva ürituste ärajätmise Tallinnas otsustas Eestimaa Rahvarinde Eestseisus ülejäänud toimkonna liikmete arvamust arvestamata ja nende ga kooskõlastamata, seades teised ühistoimkonnas osalejad sündinud fakti ette.

Kuna Eesti Kristlik Liit, Eesti Muinsuskaitse Selts, Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei, Nõmme Skautmalev, Sõltumatu Infokeskus ja Tallinna Sõltumatu Malev on algusest peale väljendanud oma eitavat seisukohta rahvuslipu heiskamise suhtes Pika Hermannitorni praeguses poliitilises situatsioonis, siis ei osale need organisatsioonid ja liikumised sini-must-valge lipu heiskamise tseremoonias Toompeal 24. II 1989. a. Seega pole Eestimaa Rahvarinde Eestseisus volitatud ka teatama nende organisatsioonide osalemisest Toompeal toimuvast.

Leiame, et Eestimaa Rahvarinde Eestseisus käitus vääritult, sest varem kokkulepitust lahti ütlemiseks polnud tal mingeid volitusi, vastupidi - ühiselt oli otsustatud, et kavandatud üritused toimuvad sõltumata sellest, millisena on ENSV valitsus plaanitsenud tseremoonia Toompeal.

Seega on 23. II k.a. "Ühtulehes" ja mujal massiteabes avaldatud Eestimaa Rahvarinde Eestseisuse teadaanne nimetatud organisatsioonide seisukohtade jäme moonutamine, mis loob Eesti rahvale toimuvast väära ettekujutuse.

Ühtlasi teatame, et varem Vabaduse väljakul 24. II k.a. kell 13.00 ühiselt kavandatud pidulik kõnekoosolek ei saa Eestimaa Rahvarinde Eestseisuse sõnamurdlikkuse tõttu seal toimuda, kuna ERR Eestseisus tühistas ka eelneva kokkuleppe liikluse ärasuunamiseks Vabaduse väljakult.

Seega on ühiskondlike liikumiste ja organisatsioonide ühistoimkonna allakirjutanud liikmed otsustanud, et Eesti Vabariigi 71. aastapäeva pidulik kõnekoosolek toimub kell 13.00 Raekoja platsil.

23. veebruaril 1989 kell 18.50

Eesti Kristlik Liit
Eesti Muinsuskaitse Selts
Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei
Nõmme Skautmalev
Sõltumatu Infokeskus
Tallinna Sõltumatu Malev

ERSP Volikogu liikme
Tunne Kelami kõne

Eesti Muinsuskaitse Seltsi ja
Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei korraldatud

Eesti Vabariigi 71. aastapäeva aktusel
"Estonia" kontserdisaalis

Kallid kaasmaalased, lugupeetud kdlalised!

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei nimel on mul rõõm teatada, et ERSP Volikogu oma 21. veebruari istungil võttis vastu analoogilise deklaratsiooni sellele, mida Eesti Muinsuskaitse Selts praegu esitas. Ja meil on teada, et sellega on 22. veebruaril liitunud ka Eesti Kristlik Liit. Seega on tegemist Eesti Muinsuskaitse Seltsi, Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei ja Eesti Kristliku Liidu ühise tegevusplatvormiga, mis võimaldab alustada ettevalmistusi meie tõelise ja ehtsa rahvaesinduse moodustamise suunas, alustades selgitustööd eelkõige nende isikute kindlakstegemiseks, kel on juriidiline ja moraalne õigus osaleda kõige lähemal ajal Eestimaa tuleviku otsustamisel. Ma kutsun kõiki teisi Eestimaa sõltumatu organisatsioone ja üksikisikuid üles selle tegevusprogrammiga õhinema ja asuma tõeliselt omaalgatuslikule, rahva poolt ehtsalt valitud teele, mis viib meid tõelise iseseisvuse suunas.

24. veebruari tähistamise ajalugu okupeeritud Eestis on tõestanud nende tähtsävade olulisust. See on olnud mingi sügavam sisemine loogika, mis viis eriti meie noored inimesed Eesti Vabariigi aastapäeva tähistama riskist ja tagakiusamistest hoolimata - viis nad Kuperjanovi hauale, vabadussõdalaste kalmudele, heiskama sini-must-valgeid lippe, hoolimata sellest, et reeglina oli sõaraste tegude tulemuseks koolist väljaviskamine, ülekuulamisid KGBs ja vanglariistus.

Nüüd on olukord muutunud, kuid meil on põhjust küsida: t ä n ü k e l l e t ä ö n muutunud? Aasta eest, kui ERSP loomise mõtte algatajad ja MRP-AEG liikmed taotlesid Tallinna täitevkomiteelt luba Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamiseks, vastas linnavalitsuse esindaja: "See ei vasta eesti rahva huvidele, eesti rahval pole niisugust õritust vaja". Ometi teadis eesti rahvas paremini kui koloniaalametnikud, m i d a tal vaja on.

Meie viimaste aastate ajalugu pole tehtud mitte prominentsete isikutega täidetud ametlikel õritustel. Seda ajalugu on tehtud fosforiidivastaste demonratsioonidega ja 1987. aasta Hirvepargi meelevaldusega; seda ajalugu tehti 1988. aastal Tammsaare monumendi ümber ja õlemkohtu vastas poliitvangidele õigust nõudes; tehti 1980. aasta õgisel koolinoorte spontaansete, näilisel mõttetute meelevaldustega. (Ja kui õhelt 15aastaselt poisilt tema ema enne järjekordsõle väljõastumisele miõekut küõsis, kas see tõesti on vajalik, siis kõlas selle noormehe vastus: "Aga keegi p e a b minema. Sina, ema, ju ei lähe.") Seda ajalugu tehti

45 Eesti, Läti ja Leedu esindaja allkirjutatud Balti apelliga 1979, mis osutus otseseks tõukeks Europarlamendi esimesele, 1983. aasta resolutsioonile Balti riikides valitseva olukorra kohta; tehti Mart Nikluse, Enn Tarto ja paljude teiste sõdmevangide sangarliku vastuseisuga nende vabaduse ja väärikuse mahasurumisele; tehti Eesti intellektuaalide ausama osa väljastumistega älekohtu ja tsensuuri vastu. Ja seda on tehtud ka kümnete tuhandete kööditatute ja arreteeritute kannatuste ja vägivaldse surmaga. Nendegi - okupantide loendamatute ohvrite - näiliselt raisatud elujõud pole läinud kaduma. See on keskendunud võimsaks lunastusohvriks, mis on aidanud pöörata meie saatust paremusele, on aidanud välja jõuda tänasesse "Estonia" pidusaali.

Kogu meie olevik on keskendunud dhe teema ümber - kuidas taastada meie riiklik ja rahvuslik sõltumatus. Seda peab ka Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei oma keskseks ülesandeks. ERSP tegevus tugineb kindlale veendumusele, et eesti rahvas on iseseisvuseks poliitiliselt küps ega vaja hooldajaid ei Idast ega Läänest; et rahvuslik sõltumatus on ainus tee, mis aitab rahval välja tulla koloniaalsõltuvusest ja tagada meie poliitiline, majanduslik ja kultuuriline suveräänsus.

Rahvuslik sõltumatus on igasuguse normaalse ja täisväärtusliku arengu alus ja eeldus - teist teed meil ei ole. Läänudaastaste sündmustega oleme sellele teele asunud. Kuid sihile jõudmiseks ei piisa pinnapealsetest muudatustest, ehkki need on vajalikud ja osutunud ka võimalikuks.

Me ei muuda oma seisundit, kui me - hirmu õletades - ei astu vastu nendele põhilistele alustaladele, millele sinne koloniaalsüsteem tugineb. Keskseimateks alustaladeks on okupatsiooniväed ja nende sõjalised baasid, mis tuleb Eesti alalt eemaldada kui ebaseaduslikud ja eesti rahva vaba tahteavaldust ohustavad. Eesti rahvas saab põsima jääda ainult neutraalses iseseisvas riigis väljaspool sõjalisi blokke.

Meil ei ole võimalik kõnelda vabast eneseavaldusest, kuni pole kaotatud monopolistliku ainupartei diktatuuri ja Moskvast juhitava kolonialismi peamine tööriist - Riiklik Julgeoleku Komitee ja avalikustatud tema tegevus. Vastasel juhul jääb demokraatiseerimine tühipaljaks sõnakõlksuks.

Pole võimalik demokraatiseerimise teed mõõda tõsiselt edasi liikuda, kui meil ei toimu ülevõimet mitmeparteisüsteemile, poliitilisele pluralismile. See eeldab eelkõige kommunistliku partei taandumist võrdõiguslikku seisundisse teiste dhiskondlike jõududega; sest siis ja üksnes siis võib hakata rääkima rahva vabast eneseavaldusest, demokraatlikest valimistest ja seaduslikust valitsusest. Ametlikult poolt sageli ettekäändeks toodav ainupartei traditsioon, mis olevat Nõukogude Liidus välja kujunenud, pole tegelikult midagi muud kui vägivalda ja võimu äärmusliku kuritarvitamise traditsioon. Säärane "traditsioon" tuleb likvideerida.

Vaid Eesti taasiseseisvumine saab anda tema rahvale tagasi eneseväärikuse ja turvalisuse tunde, talle kuuluva seadusliku koha Euroopa rahvaste peres. Seda silmas pidades ei piisa individuaalsete poliitvangide vabastamisest - vabastada tuleb ka

Moskva poolt pantvangideks võetud Ida-Euroopa rahvad.

Eelõeldu taustal tuleb küsida: kas on juba toimunud midagi sellist, mis õigustaks kõnelemist tõsistest muudatustest siinse okupatsioonirežiimi olemuses, mis kõneleks muudatustest meie nõudmiste täitmise suunas? Hoopis vastupidi - kõik osutab, et kommunistliku partei energia on rakendatud eelkõige sellele, kuidas kriisi üle elada nii, et oma võimumonopolist mitte loobuda. Praegune olukord meenutab meile röövlit, kes on meid pool-surnuks peksnud ja puupaljaks riisunud kõigest väärtuslikust. Ootamatult varjusurmast ärganud ajaloolise töö paistel on see röövel nüüd paljastatud ja tunneb end alasti. Ta taandub, jättes põgenemisel maha tema jaoks vähem väärtuslikke varastatud esemeid. Nii on meile loovutatud rahvuslipp, hümn, vapp, rahvuskeel, miitingur- ja sõnavabadus ja mõndagi muud. Ent on's seda tehtud siiras kahetsuses? Hoopis vastupidi - ilmses lootuses, et me tagasisaadut imetlema hakates seisma jääksime ning unustaksime tagasi nõuda peamist - meie riiklikku sõltumatust. Ja kui me nõnda talitaksimegi, võidakse röövel põgenemiseks ja enese kogumiseks vajaliku edumaa.

Kuid vahe sellest - röövel, olles toibunud, tuleb ringiga tagasi ja et katta oma alastust, teostab teistkordse usurpeerimise, õritades Eesti Vabariigi kord jalge alla tallatud sümbolikat nüüd üles tõsta ja endale monopoliseerida, et oma võimu jätkumisele rahvuslik kättevari anda. Kuid ei tohi unustada, et sini-must-valge värvikombinatsioon võib tähendada ka midagi muud: sinisilmset usku Kremli arusaamisvalmidusse Eesti probleemidest, parteipileti kaante vahele pitsitatud musta südametunnistust ja valgeid laike loogilises mõtlemises.

EKP esindajad keskkomitee tasemel on väitnud, nagu oleksid ERSP ja Interrinne õhiselt vastu eesti rahvusliku heiskamisele Pika Hermann'i torni. ERSP - nagu ka teiste rahvuslike organisatsioonide - seisukoht antud küsimuses on tingitud tõsistest, millega süntume rahvuslikku sümbolikkasse. Sest me leiame, et rahvuslik sümbolika ei tohi olla poliitilise manipuleerimise objektiks, seda eriti institutsioonide poolt, kes alles paar aastat tagasi sedasama sümbolikat mõnitasid ja selle kasutajaid julmalt jälitasid.

Rahvusliku heiskamine traditsioonilisele riigilipu kohale annab toimunud muudatustest väärade ettekujutuse, sõvendades illusiooni, nagu oleks iseseisvus juba peaaegu taastatud - ja seda Eesti Vabariigi omaaegsete anastajate endi eestvõttel. Taolise sammu tagamõte pole mitte ainult eesti rahva tõeliste iseseisvuspõhjuste uinutamine ja pidurdamine, vaid märksa kaugemas perspektiivis - veenda Lääneriigid loobuma Balti riikide annekteerimise mittetunnustamisest, saavutada Läänelt eestlaste, lätlaste ja leedulaste NSV Liidu koosseisu kuulumise seadustamine, žongleerides osavalt teadvalt vales tähenduses kasutatud suveräänsuse mõistega, mis käibelolevas propagandistlikus kõnepruugis tähendab mitte sõltumatust, vaid hoopis kohalikkude oma-valitsust - home rule. Ollakse valmis Balti liiduvabariigid pakult rahvusvärvidega üle pinteldama, iga nurga peal rahvushümne kõlada laskma, et vaid jätta muljet - nüüd on likvideeritud eba-

õiglus ja taastatud vabadus ning panna unustama, et kõige saavutatatu tingimuseks on edasine püsimine Nõukogude impeeriumi koosseisus.

Aga kui Lääs tõepoolest pakutud sööda alla neelab ning Nõukogude Liiduga suhete parandamise ja Euroopa pingelõvenduse huvides Balti rahvaste iseseisvuse juriidilise kestvuse tunnustamisest lahti tõtleb? Ja kui Moskva oma nõrkusehetkest sellesama Lääne abiga üle saab? Siis tuleb karta, et sini-must-valgete palakate alt roomavad vajalikul hetkel taas välja okupatsiooniar mee tankid, et Pagari tänavalt sirutab uuesti oma surmavad kombitsad välja punase terrori küllastamatu hõdra ning et Lääneriikide jõuetud protestid tõrjutakse toore väitega "Käed eemale meie siseasjadest!" Aga selleks ajaks on Eestis juba muulaste enamus. Ja väljavaated uueks rahvuslikuks taassünniks kahvatuvad olematuks.

Kõiki neid reaalseid ohte arvestades ei kavatse me ometi Toompea tornis lehvivat trikoloori eirata. Lähtume sellest, et loendamatu ohvritega väärustatud Eesti rahvulipp pole mitte abstraktne, paljalt emotsionaalse mõjuga sümbol, vaid pühimate ja vägevaimate jõudude keskendumispunkt. Lipp Pika Hermanni tornis on märgiks, mis ennustab lõppu samale okupatsioonivõimule, kes ta rahvast ette tõtates sinna heiskas. Valitseva kiidkonna kavatsuste kiuste on ta signaaliks, et tõelise Eesti Vabariigi taastulek on lähemal kui voinuksime arvata. Sest põha rahvus-sümbol on õnnistuseks ja lootuseks neile, kes puhtad südameilt, kuid teeb segaseks nende meele ja jõuetuks nende rammu, kes seda puudutavad määritud kätega ja kävalate tagamõtetega.

Seepärast seisabki meil ees teine tee - omaalgatuslik tee väljaspool ametlikke võimustruktuure - tee, mis taotleb Eesti Vabariigi iseseisvuse tingimusteta taastamist. On väidetud, et see tee polevat realistlik ja võib-olla jagab seda hoiakut veel tänagi meie rahva enamus. Kuid on põhjust selgitada, kes on kes, levitatakse seisukohta, mille järgi ebaseaduslikult röövitud iseseisvuse - iga rahvuse jaoks ainuvõimalikult normaalse seisundi - taastamine olevat võrdväärne ekstremismiga. Kuid millist väljendit pruukida sel juhul kommunistliku partei massimõrvade ja terrorirežiimi iseloomustamiseks?

Mis on õieti reaalsus? Kas on reaalsuseks okupatsioonivõim, mis püsib siin nüüd juba 49 aastat, või hoopiski tolle võimu sdgavaim kriis? (Ja kas pole just selle kriisi tunnuseks sini-must-valge heiskamine Toompeale?) Kas on reaalsuseks Eesti Vabariigi hävitamine okupatsioonivägede poolt või hoopis tema imeväärne püsimine poole sajandi jooksul kõnnete tuhandete teadvuses ja tahtes? Kas on poliitiliseks realiteediks tankid või hoopiski Moskva võimetus nende abil midagi lahendada? Kas pole reaalsuseks ka Nõukogude interventsiooniar mee häbiväärne äpardumine katsetel murda afgaanide vastupanutahet? Ja kas pole reaalsus ka meie rahva enneolematu poliitiline aktiivsus ning selgelt väljendatud iseseisvustahet?

Lõpuks, kui kõnelda Eesti Vabariigi taastamise väljavaadete "ebareaalsusest", siis tahaks meenutada asjaolu, et viimase kahe ja poole tuhande aasta suurimaks "ebareaalsuseks" on olnud

Kõllap Iisraeli riigi taastamine. Juhan Liiv oli see, kes võrdles Eesti saatust Põhjamaade Iisraeli omaga, ja ilmselt mitte päris asjatult.

Seega oleme jõudnud teelahkmele: kuidas edasi? On tekkinud lämmatava kaksikmoraali olukord. Pakutakse põhimõtet: võtta, mis saab - "mis käes, see käes". Kuid millises käes ja mis? Täna parema käega sini-must-valge heisanud juhtiv seltsimeeskond asetab alles eile pahema käega lilli okupantide mälestusmärkidele. Kellega meil siis lõpuks ikkagi tegemist on - kas "vabastajate" või interventidega?

Meie praeguse olukorraga haakub Jakob Hürda viimane kõne aastast 1906. Ta ütleb: "Meie elame suurel pööriajal Veneriigis. Ja igal pool tahetakse elu uuendada ja olu parandada. Mis kõlbmata ja risuks saanud, kadugu; mis tõesti kõlblik ja kasuline, õigus ja kohus, see tõusku ja elagu." Hurt manitseb kaaluma apostel Pauluse soovitus "Saage ikka paremaks", sest "esimene ja õlem pöördmine on, inimesi, asjaajajaid parandada ja uuendada. On need paremaks saanud, siis saavad ka asjad paranema."

Otsustavaks praegusel momendil ei ole mitte edukad manipulatsioonid ja manöövrid, vaid meie valiku puhtus - moraalne vundament, millele me oma iseseisvust ehitama hakkame. Aktuaalsem kui kunagi varem on tähendamissõna mehest, kes oma hoone ehitas kaljule. Sajud ja tormid ei suutnud hoonet kõigutada. Ebamoraalsete ja loomuvastaste kompromisside liivale rajatud hoone võib praeguses päikesepaistes näida moeka ja rentaablina, ent hakkab esimese rajuilma mõjul pragunema.

Meil on vaja ühtekoondumist. See on õige. Kuid k e l l e g a ja m i l l i s e l alusel? Ma olen veendunud, et ühte koonduda saame me ainult täieliku rahvusliku sõltumatuse idee ümber, kindlal eestlisel alusel. See tähendab kõigi moraalset tervete jõudude liitumist. See juures peaksime endale teadvustama, et meil pole energiat raisata. Seda läheb meil väga vaja. Me ei saa oma taasärkanud lootuste värsket energiat kulutada kasutuile pettekujutelmadele imperiumi reformimise võimalikkusest. Vägivaldne ja valelik süsteem on olemuslikult loomeaher ja parasiitlik: pdsimaks elus, vajab ta ilmtingimata m e i e hingejõudu, m e i e naiivse usu ja lootuste, m e i e hea tahte energiat, vajab meilt kas või vaikivat liikmeksolekut, passiivset kaasa-minemist. Leidub rohkesti lühinägelikke kommuniste, kes, mõõndes oma käitumise vastuolulisust, lõkkavad lahenduse iseendalt sündmuste edasise arengu hoolde: "Kui isemajandamisest ja suveräänsusest tõesti asja ei saa, siis panen kõll pileti lauale." Kuid lubatagu küsida - kui asjad kord niikaugelt jõuavad ja sedavõrd selgeks saavad, mis väärtust saab taolisel festival enam olla?

Me saame edasi minna, jätkates ajaloolis-moraalset järjepidevust ja sellele tuginedes. Ainus nõör, millest võime kinni hoida, läbides ohtlikku sood, on meie ajalooline järjepidevus, Eesti õigusliku iseseisva riigi järjepidevus. Too nõör peab tuginema vaiadele, mis on löödud sügavale moraalsesse aluspõhja. Juhul kui me sellest nõörist lahti laseme või tema olemasolu unustame, kui me allume meelitusele istuda mättale soos, puhata ja maitsta seal kasvavaid marju - siis oleme kadunud. Kui me sel-

lest nõõrist kinni hoiame ja läbi raskuste edasi rühime, siis on meil väljavaade - ja ainuke väljavaade - jõuda kindlale iseseisvuse saarele. Kõik oleneb meist endist - meie valikust, meie puhtusest, meie julgusest ja järjekindlusest. Sest õige valik tagab puhtuse ja moraalse jõu. Moraalne jõud tagab julguse. õige veendumuse julgus tagab võitluse järjepidevuse ja sihile jõudmise.

Muutmaks olemasolevat süsteemi, peame asuma põhiprobleemide lahendamisele. Nendeks on ühelt poolt Eesti demilitariseerimine, teiselt poolt rahva ehtsa esinduskogu moodustamine. Ainult Eesti relvavabaks muutmine tagab lähtevõimaluse edasiste küsimuste reaalseks lahendamiseks. Eesti territooriumi vabastamine võõra riigi sõjavägedest vabastab meid sõgavast eksistentsiaalsest hirmust, mis tahes-tahtmata moonutab loomulikku mõtteloogikat ja pärsib julgeid lahendusi. Eesti Rahvuskongressi ettevalmistamine stimuleerib rahva omaalgatust, eneseteadvust ja koostööd, pakkudes momenti ideelis-poliitilises segaduses selge õigusliku ja ka rahvusliku perspektiivi.

Ja veel üks asi. Me peame oma tulevikku ehitama ka vertikaalselt. Suutnuksid Eestile suurema iseseisvuse taotlejad tõsta oma pilgud Kremli tornide horisondist kõrgemale, et parandada vahekorda Kõige Olava Issandaga, oleksid nad ehk avastanud sootuks avaramad võimalused kitsikusest pääsemiseks. Julgen väita, et kui meie reformaatorid oleks ühe sajandikugi Moskva ametkondade üste kulutamiseks läinud energiast suunanud siiraste palvetena taevaste ja maa Looja poole, võinuksid reaalsed positiivsed nihted Maarjamaal olla juba kümme korda suuremad. Mineviku valusad kogemused õpetavad, et eesti rahva hea käekäik ei ole mõeldav Jumala õnnistusega. Seda hakkavad kogemisi ja viimases hädas aduma isegi eelseisvast katastroofist kokkunenud kütselised poliitikud. Mitte asjata ei lõpe meie rahvushümn salmiga "Su õie Jumal välvaku, mu armas Isamaa...".

Kusagil meie rahvusliku ühisorganismi sisemuses on sinna kätkevad vabadusekell tiksunud kõik need aastad eesti rahva jaoks omariikluse aega - mõnikord peaaegu kuulmatult, siis jälle nii selgelt, et häiritud okupatsioonivõimud on pidanud valju käreaga seda hoiatavat tiksumist lämmatama.

Praegu kostab too tiksumine üha kiirenevas tempos, üha lootusrikkamalt. Oleme lähenemas hetkele, mil vabaduse täistund taas välja kuulutatakse. Võib-olla on nende pidulike vabastavate lõhkideni jäänud ainult viis minutit, võib-olla mõned aastad, kuid formaalsel ajal pole praeguses olukorras enam tähtsust - selle kulg kiireneb koos meie vaimse ja moraalse valmisoleku küpsemisega. Selle lootusega lahkume täna siit ajaloolisest saalist, andes endid kõige kõrgema kaitse alla.

* * *

Märkus: Helisalvestuse põhjal üles kirjutatud tekst on autori poolt redigeeritud.

TELEGRAMM

ÜRO Majandus- ja Sotsiaalnõukogu Inimõiguste Komisjonile

Palais des Nations
1211 Geneva 10, Suisse

Kogu Eesti intelligents on nõrдинud silmapaistva Tšehhoslovakkia kirjaniku, tuntud õhiskonnategelase Vaclav Haveli vangistamisest. Tema töid on tõlgitud samuti ka meie maal ning meile on ta tuntud veendunud humanistina. Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei avaldab protesti kirjaniku vangistamise pärast. Me küsime: kas Tšehhoslovakkias ei ole jõus inimõigused? Kas riik ei tunnusta enam Helsingi kokkulepet? Kuidas ei mõisteta, et taoline ebainimlik tegu kahjustab Tšehhoslovakkia reputatsiooni? Me mõistame, et nagu meie armastame oma maad, nii on ka Vaclav Haveli ainsaks motiiviks Tšehhoslovakkia vabadus.

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei Volikogu

24. märts, 1989

D E K L A R A T S I O O N

Eesti Vabariigi 71. aastapäevaks

Eesti Vabariigi väljakuulutamise on aegumatu tähtsusega sündmus Eesti ajaloos. Eesti Vabariigi Asutava Kogu otsused väljendasid eesti rahva taht ning löid koos Tartu rahulepinguga kindla õigusliku aluse Eesti omariiklusele ning eesti rahva püsimisele.

Stalinliku Nõukogude Liidu sõjaväeline sissetung Eesti Vabariiki ja meie riigi vägivaldne lülitamine Nõukogude Liitu 1940.a., mis lähtus Molotov-Ribbentropi paktist, on rahvusvaheline kuritegu. See kuritegu on seni peatamata ja heastamata. Eesti riigi ja rahva kallal toime pandud koloniaalpoliitikaga on NSV Liit rikkunud iseenele allakirjutatud rahvusvahelisi kokkuleppeid ja kahjustanud oma mainet maailma demokraatlike rahvaste ja riikide silmis.

Eesti Vabariik on tänaseni jäänud eesti rahva kõrgeimaks enesemääramise vormiks ja riikliku olemise vankumatuks ideaaliks. Eesti Vabariigi õiguslik ja aateline järjepidevus ei ole katkenud. Iseseisva ja sõltumatu Eesti riigi taastamine on nii Eesti kui Nõukogude Liidu jaoks kõlbeliselt ja õiguslikult mõõdapääsmatu. Ainult nii on võimalik luua vastasikune usaldus ja heanaaberlik koostöö meie ühises Euroopa kodus.

Eelõeldust juhindudes pöördume:

1. NSV Liidu, Saksamaa Liitvabariigi ja Saksa Demokraatliku Vabariigi valitsuste poole ettepanekuga kuulutada allakirjutamise hetkest kehtetuks 23. augustil 1939 Moskvas sõlmitud NSV Liidu ja Saksamaa vaheline mitteallaletungi leping koos lisaprotokolliga ja mõista see avalikult hukka;
2. NSV Liidu valitsuse poole ettepanekuga austada ja rakendada 2. veebruaril 1920 Tartus sõlmitud Eesti Vabariigi ja Vene SFNV vahelist rahulepingut ning tõendada sellega kogu maailmale uue poliitilise mõtlemise võidulepääsu rahvusvahelistes suhetes;
3. Kõikide rahvaste poole üleskutsega toetada Eestit tema enesemääramise õiguse parlamentaarsel elluviimisel, milline tegevus on suunatud Eesti riigi seadusliku koha taastamisele Euroopa riikide pares;
4. Kõikide isikute poole, kes 17. juunil 1940, Eesti Vabariigi hõivamise päeval Nõukogude Liidu poolt, olid Eesti Vabariigi kodanikud ja kõigi nende järglaste poole ettepanekuga moodustada linnades ja kihelkondades Eesti kodanike komiteed ja kutsuda kokku Eesti Kongress, arutamaks Eesti enesemääramise küsimusi.

Eesti Kristlik Liit
Eesti Muinsuskaitse Selts
Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei

24. veebruaril 1989

Pöördumine Eesti Vabariigi kodanike poole
(Lisa "Deklaratsioonile Eesti Vabariigi 71. aastapäevaks)

1918. a. loodud Eesti Vabariigi kaudu teostus eesti rahva iidne soov elada ja pdsida vaba rahvana, peremehena oma maal. Eesti rahvas astus võrdväärsema maailma iseseisvate riikide perre.

1930.-1940. aastate vahetusel pdhiti ajastule iseloomuliku vägivald ja pettusega Euroopa poliitiliselt kaardilt mitu iseseisvat riiki. Neist enamiku (Poola, Tšehhoslovakkia, Austria, Jugoslaavia, Albaania) iseseisvus taastati võidukate liitlasriikide poolt Teise maailmasõja lõppedes. Erand tehti vaid Eestile, Lätile ja Leedule. Balti riigid on ainsad Rahvasteliidu riigid, kes puuduvad selle järglase ÜRO liikmeskonnast. Teise maailmasõja käigus jäid kolm rahvusvaheliselt üldtunnustatud riiki teadmata kadunuks.

Ometi pole Eesti Vabariigi juriidiline ja aateline järjepidevus katkenud. See teadmine annab meile kindla ja selge aluse, millelt liikuda tulevikku. Ükski okupatsioon ega kolonisatsioon ei saa muuta kehtetuks ei Tartu rahulepingut ega Eesti Vabariiki. Eesti Vabariigi kodakondsus pole kadunud. Kõik isikud, kes Eesti hõivamise päeval, 17. juunil 1940, olid Eesti Vabariigi kodanikud, on seda ka täna. Eesti kodanike hulka kuuluvad seaduspäraselt ka nende lapsed, lapselapsed, lapselapselapsed jne. Eesti saatuse määramine on Eesti kodanike moraalne ja juriidiline õigus ning kohus.

Peremeheks saamise ja iseolemise teel on meie esimene samm Eesti kodanike komiteede moodustamine kõikjal, kus elab Eesti Vabariigi kodanikke, ka võõrsil. Selleks kutsugem kokku piirkondlikud (kihelkonna, linna, linnaosa) koosolekud, kus Eesti Vabariigi kodanikud valivad Eesti kodanike komiteed. Need omaalgatuslikud komiteed registreerivad Eesti Vabariigi kodanikke nende soovil. Järgnevalt kutsuvad Eesti kodanike komiteed omavahelisel kõkkuleppel kokku maakondlikud (suuremate linnade) konverentsid. Seejärel astuvad Eesti kodanike valitud saadikud kokku Eesti Kongressil, kus arutatakse Eesti enesemääramise küsimusi. Kongressi volitatud esindajad jätkavad poliitilist ja diplomaatilist tööd Eesti omariikluse rahumeelisel kehtestamisel.

Eesti kodanike komiteede juures on võimalik registreeruda ka isikult, kes soovivad Eesti Vabariigi kodanikuks saada. Nende isikute esindajad osalevad nõuandva häälega Eesti Kongressil.

Moodustagem Eesti kodanike komiteesid ja abikomiteesid kõikjal, kus elab Eesti Vabariigi kodanikke!

Kutsume kõiki toetama allakirjutanutete deklaratsiooni Eesti Vabariigi 71. aastapäevaks!

Elagu iseseisev demokraatlik Eesti Vabariik!
Elagu rahvaste rahu!

Tallinnas,
10. märtsil 1989

Eesti Kristlik Liit
Eesti Muinsuskaitse Selts
Eesti Rahvusliku Sõltumatus Partei

Eesti Kodanike Komiteede moodustamisest

20

Eesti kodanike komiteede (*) loomine põhineb Eesti Vabariigi seaduslikkuse ja järjepidevuse tunnustamisel. Komiteed moodustatakse kodanikualgatuse korras valimiste teel. Nende eesmärk on Eesti Vabariigi kodanikkonna õigusliku esinduskogu - Eesti Kongressi kokkukutsumine.

Eesti kodanike komiteede moodustamiseks:

- luuakse kõikjal, kus elab Eesti Vabariigi kodanikke, algatustoimkondi, kes teatavad endast ajutisele sidetoimkonnale;
- kutsutakse oma kihelkonnas või linnas avaliku teadaande kaudu kokku kodanike koosolek ja valitakse sellel vastava piirkonnas kodanike komitee, kes asub oma piirkonna kodanike registreerima. Komitee tuleks valida vähemalt viieliikmeline, nende hulgas esimees, aseesimees, kirjatoimetaja ja vanemregistreerija;
- komitee loomisest teatatakse ajutisele sidetoimkonnale, näidates ära komitee koosseisu ja postiaadressi;
- suuremates linnades (nagu Tallinn, Tartu) moodustatakse algatustoimkondi ettevõtetes, asutustes, organisatsioonides, koolides ja mujal. Need algatustoimkonnad võtavad ühendust ajutise sidetoimkonnaga ja alustavad seegjärel kodanike registreerimist juba enne ülelinnalise komitee valimist.

Komiteed (suuremate linnade algatustoimkonnad) saavad ajutisest sidetoimkonnast ametlikud kodanike registreerimise lehed, millele registreeritakse Eesti Vabariigi kodanikud ja isikud, kes soovivad selleks saada. Registreerimine toimub registreeritava nõusolekul.

Kõigist probleemidest ja ettepanekutest seoses kodanike komiteedega ja kodanike registreerimisega palume teatada ajutisele sidetoimkonnale. Ajutine sidetoimkond annab ka edaspidi teavet kodanike komiteede eesmärkidest ja tegevusest. Ajutise sidetoimkonna postiaadress on:

Tallinn 200001
Peapostkontor pk 3425
EKK AST

Eesti Vabariigi kodakondsuse taastamine on meie õigus ja kohus! Aeg ei oota!

Eesti Kodanike Komiteede Ajutine Sidetoimkond

Tallinnas 30. märtsil 1989

(*) vt. EKL-i, EMS-i ja ERSP "Deklaratsioon Eesti Vabariigi 71. aastapäevaks" (24. veebruar 1989) ja "Põõrdumine Eesti Vabariigi kodanike poole" (10. märts 1989).

Toimetaja Eve Pärnaste

Selle numbriga toimetasiid tridkki Eve Pärnaste
Anu Rootalu

Järgmises numbris
1989. a. 21. jaanuaril Tartus toimunud mõttevahetuse "Kuidas
taastada Eesti iseseisvus" materjalid.
